

CEK LONDON

DƏMİR DABAN

Tərcüməçi:
Yusif Əzimzadə

JACK LONDON

**THE IRON
HEEL**

Məşhur fizik Kanningemin qızı Eyvis sosialist Ernest Everhardla evlənir. Bu izdivac sayəsində Eyvis müasir cəmiyyətin iqtisadi əsaslarını dərindən öyrənir və fəhlələrin ağır vəziyyətini yüngülləşdirmək üçün əri ilə birlikdə sərt mübarizə aparır. O, ABŞ-dakı oliqarxların hakimiyyətini “Dəmir daban” adlandırır.

Romanda 1917-ci ilin payızı Çikaqoda üsyanın yatırılması zamanı törədilən məşhur qətləmin təsviri verilir. Əsər həm də insan azadlığı, cəmiyyətin etik dayaqları, siyasi qarşıdurmalar və sosial ədalət anlayışları barədə fəlsəfi mülahizələrlə zəngindir.

*Dünya bir tamaşadır! Xəcalətin və dərdin
Tanış səhnələriylə sarsıdır bizi hər an...
Lakin səbir elə, bir gün bu həyat dramının
Ağılsız hikmətindən sən də hali olarsan!*

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Müqəddimə	9
Birinci fəsil. <i>Mənim qartalım</i>	14
İkinci fəsil. <i>Mənə və yepiskop morhauza meydan oxuyurlar</i>	33
Üçüncü fəsil. <i>Ceksonun qolu</i>	51
Dördüncü fəsil. <i>Maşının köhləri</i>	65
Beşinci fəsil. <i>Filomatların klubu</i>	75
Altıncı fəsil. <i>Gələcəyin kölgələri</i>	99
Yeddinci fəsil. <i>Yepiskopun xəyalı</i>	108
Səkkizinci fəsil. <i>Maşınları dağıdanlar</i>	116
Doqquzuncu fəsil. <i>Xəyalın riyazi pozulmazlığı</i>	134
Onuncu fəsil. <i>Burulğan</i>	152
On birinci fəsil. <i>Dönüşdə</i>	163
On ikinci fəsil. <i>Yepiskop</i>	173
On üçüncü fəsil. <i>Ümumi tətil</i>	186
On dördüncü fəsil. <i>Sonun başlanğıcı</i>	197
On beşinci fəsil. <i>Sonuncu günlər</i>	207
On altıncı fəsil. <i>Son</i>	214
On yeddinci fəsil. <i>Livreyli nöqərlər</i>	225
On səkkizinci fəsil. <i>Sonoma dağlarında</i>	236

On doqquzuncu fəsil. <i>Cilddəyişmə məharəti</i>	246
İyirminci fəsil. <i>Oliqarxin itməsi</i>	256
İyirmi birinci fəsil. <i>Dibsiz uçurumdakı heyvanın nəritisi</i>	265
İyirmi ikinci fəsil. <i>Çikaqo üsyani</i>	272
İyirmi üçüncü fəsil. <i>Dibsiz uçurumun sakinləri</i>	286
İyirmi dördüncü fəsil. <i>Dəhşət</i>	302
İyirmi beşinci fəsil. <i>Terrorçular</i>	309

Müqəddimə

Eyvis Everhardın yazılarını tam etibarlı tarixi sənəd hesab etmək olmaz. Tarixçi bu yazılarda, faktların verilişində olmasa da, onların izahatında xeyli qüsurlar tapa bilər. Aradan yeddi yüz il keçmişdir və o zamankı hadisələrdə, onların qarşılıqlı əlaqəsində, ümumiyyətlə, xatirələr müəllifinin o zaman hələ çətinliklə başa düşdüyü bütün məsələlərdə bizim üçün artıq sirli heç bir şey qalmamışdır. Eyvis Everhard zəruri tarixi perspektivlərdən məhrum idi. Yazdığı hər bir şey tamamilə onun özünə aid idi. O, təsvir etdiyi hadisələrin burulğanında yaşamışdı.

Bununla belə, Everhardın qədim əlyazması bəşəri bir sənəd kimi bizdə böyük maraq doğurur. Burada birtərəfli mühakimələrə rast gəlsək də, biz onları məhəbbət tərəfgirliyi kimi başa düşür, bu səhvlərin yanından təbəssümlə ötür və Eyvis Everhardın öz əri haqqında belə vəcdlə danışmasını ona irad tutmuruq. Biz indi bilirik ki, Eyvis Everhardın əri xatirələr müəllifinin etiraf etdiyi kimi o qədər də nəhəng sima olmamış və öz dövrünün hadisələrində bu cür fəvqəladə rol oynamamışdır.

Ernest Everhard arvadının hesab elədiyi dərəcədə olmasa da, hər halda, görkəmli adam idi. O, bütün dünyada inqilab işinə fədakarlıqla xidmət edən qəhrəmanların böyük ordusuna mənsub idi. Lakin fəhlə sinfi fəlsəfəsinin işlənməsi və təbliği sahəsində Everhardın özünəməxsus ayrıca xidməti vardı. O, bu fəlsəfəni

“proletar elmi”, “proletar fəlsəfəsi” adlandırır və beləliklə də, o zamankı görüşlərin üstündən keçilməsi mümkün olmayan səciyəvi məhdudluğunu büruzə verirdi.

Xatirələr haqqındakı söhbətimizə qayıdaq. Bu xatirələrin ən böyük ləyaqəti ondadır ki, onlar həmin dəhşətli dövrün mənzərəsini gözlərimiz qarşısında canlandırır. 1912 və 1932-ci illər arasındakı coşqun dövrdə yaşamış insanların psixoloji aləmini, məhdudiyətini və korluğunu, qorxusunu və şübhəsini, əxlaqi sapıntılarını, qaynar ehtiraslarını və natəmiz niyyətlərini, vahiməli xudpəsəndliyini bu cür aydın ifadə edən sənədi biz heç yerdə tapa bilmərik. Yaşadığımız ağıllı zəmanədə biz bunları çətin dərk edirik. Tarix bunun belə olduğunu təsdiq edir, biologiya və psixologiya isə həmin hadisələrin səbəblərini bizə başa salır. Ancaq nə tarix, nə biologiya, nə də psixologiya bu aləmi qarşımızda canlandıra bilmir. Biz belə bir aləmin keçmişdə mövcud olduğuna inanırıq, lakin o, bizə yad təsir bağışlayır, biz onu anlamırıq.

Yalnız Everhardın yazılarını oxuyarkən hər şeyi başa düşürük. Biz elə bil ötüb-keçmiş dünyəvi dramın iştirakçılılarına qovuşur və onların fikirləri, hissləri ilə birlikdə yaşamağa başlayırıq. Biz bu zaman nəinki Eyvis Everhardın öz qəhrəman məsləkdaşına məhəbbətini duyub dərk edirik, həm də dəhşətli kölgə kimi yer üzünə çökən istismarçılar hakimiyyətinin təhlükəsini onunla birlikdə hiss edirik. Biz Dəmir daban (yaxşı tapılmış addır, elə deyilmi?!) hakimiyyətinin bəşəriyyət üzərinə necə yeridiyini, onu ölümlə necə hədələdiyini görürük.

Yeri gəlmişkən, dilimizdə möhkəmlənmiş “Dəmir daban” anlayışının ilk müəllifinin Ernest Everhard olduğunu xatirələrdən öyrənirik. Bu, tarixin hələ kifayət qədər işıqlandıra bilmədiyi məsələni aydınlaşdıran maraqlı bir kəşfdir. Hesab edilirdi ki, “Dəmir daban” ifadəsi birinci dəfə az tanınan jurnalist Corc Milfordun 1912-ci ilin dekabrında nəşr edilmiş “Siz köləsiniz!”